SKYBOOK

e-book

วงจรไอซี

และการประยุกต์ใช้งาน

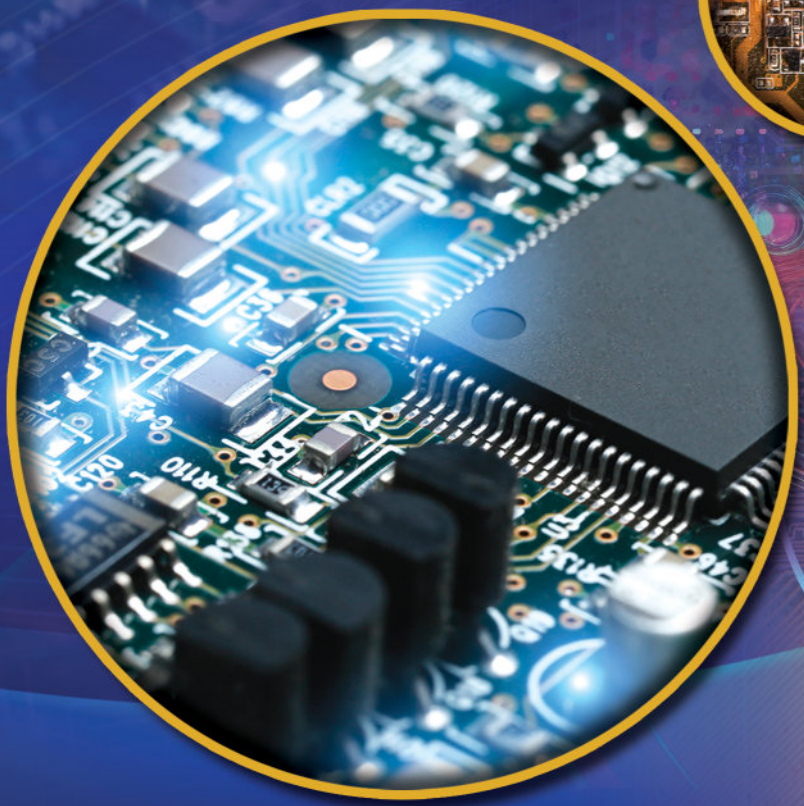

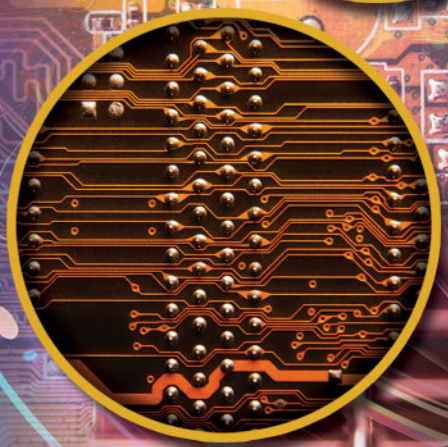

โดย นภัทร วัจนเทพินทร์

วงจรไอซี
และการประยุกต์ใช้งาน

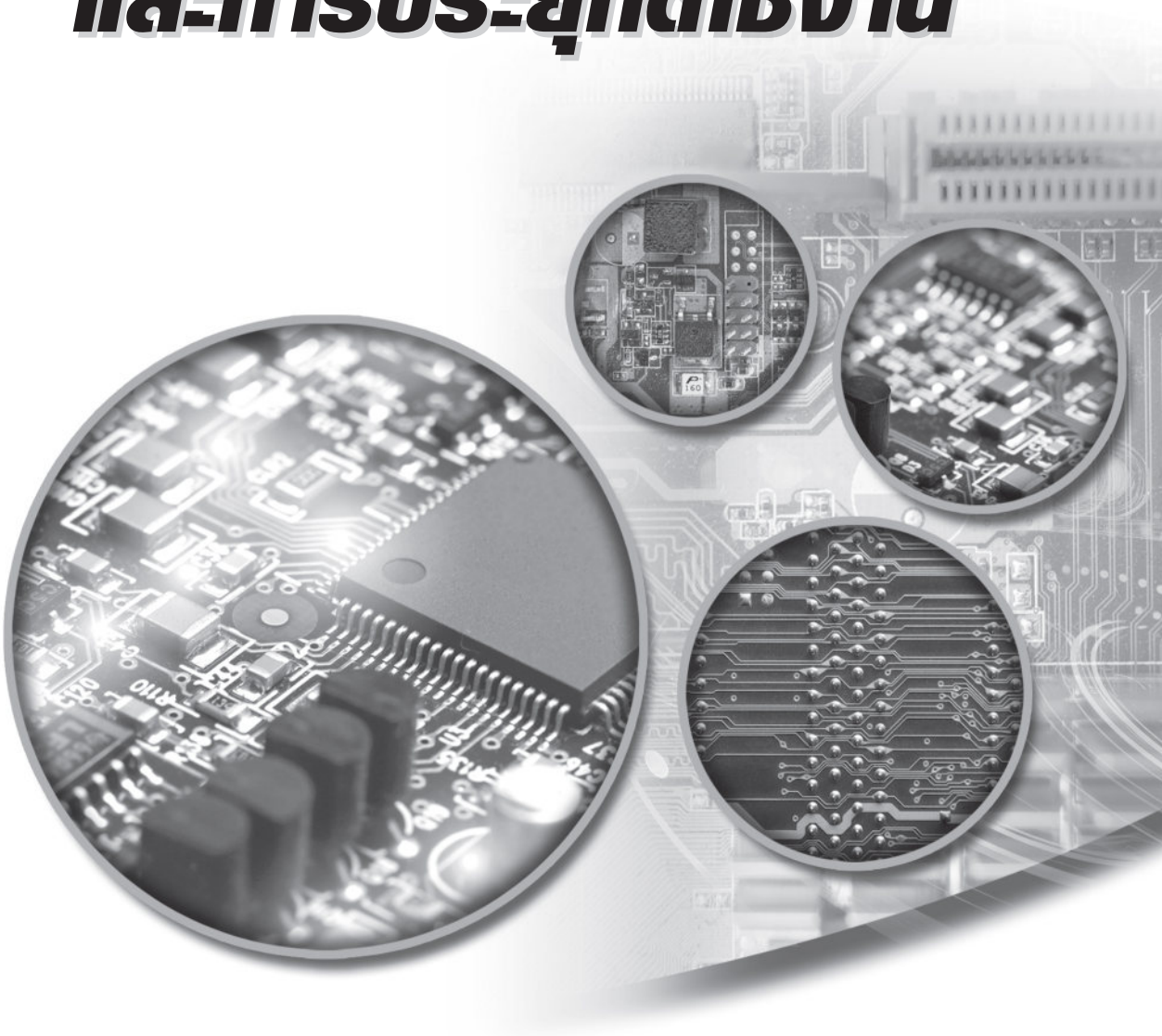

โดย นภัทร วัจนเทพินทร์

คำนำ

หนังสือชื่อ "วงจรไอซี และการประยุกต์ใช้งาน" เล่มนี้ เรียบเรียงขึ้นเนื่องจากการปรับปรุงหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ครั้งล่าสุด เมื่อปี พ.ศ. 2546 ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้เนื้อหาก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีในปัจจุบัน ผู้เขียนจึงเรียบเรียงเนื้อหาไว้ครบถ้วนตามที่หลักสูตรกำหนด และนำวงจรการประยุกต์ใช้งานจริงที่ใช้อยู่ในปีปัจจุบันมานำเสนอในหนังสือเล่มนี้หลากหลายวงจร ซึ่งวงจรเหล่านี้เป็นวงจรที่สามารถสร้างใช้งานจริงได้ และมีบางวงจรที่เป็นวงจรซึ่งผ่านการออกแบบจากนักวิชาการมาแล้ว แต่ยังไม่ได้สร้างใช้งานจริง ซึ่งผู้เรียนสามารถนำไปเป็นแนวทางในการออกแบบวงจรไอซีได้ด้วยตนเอง

อย่างไรก็ตาม เทคโนโลยีของไอซีไม่มีโอกาสที่จะหยุดอยู่กับที่ ดังนั้น ผู้เรียนจึงควรค้นคว้าเพิ่มเติมจากวารสารต่าง ๆ ด้านอิเล็กทรอนิกส์และนำมาออกแบบใช้งานต่อไป ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสามารถบูรณาการความรู้ของตน เพื่อพัฒนาตนเองเข้าสู่การเรียนในระดับที่สูงขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้เขียนหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อวงการอาชีวศึกษาได้ไม่มากก็น้อย ต้องขอขอบคุณสำนักพิมพ์ สกายบุ๊กส์ ที่มุ่งมั่นผลิตตำราวิชาการทางช่างอุตสาหกรรมทุก ๆ สาขา ด้วยคุณภาพดีเยี่ยมมาอย่างต่อเนื่อง และด้วยความระลึกถึงพระคุณของบิดา-มารดา ของผู้เขียน และท้ายที่สุดต้องขอบคุณสมาชิกครอบครัว "วัจนเทพินทร์" ซึ่งเติมเต็มความสุขในชีวิตของผู้เขียนมาตลอดระยะเวลา 12 ปี

นายนภัทร วัจนเทพินทร์

สารบัญ

หน้า

บทที่ 1 ไอซีดิจิตอล (The Digital IC)

1.1 บทนำ

ไอซี (IC หรือ Integrated Circuits) หมายถึง วงจรรวม คือ ชิพอิเล็กทรอนิกส์เล็ก ๆ ที่บรรจุไปด้วยวงจรทรานซิสเตอร์จำนวนมากรวมกัน เพื่อทำงานในฟังก์ชันที่ผู้ออกแบบกำหนด ดังนั้น การทำงานของไอซี จึงมีมากมาย สำหรับไอซีดิจิตอล นั้นหมายถึง วงจรรวมที่ทำงานในโหมดของสัญญาณดิจิตอล โดยอาจมีอินพุตเป็นสัญญาณแอนะล็อก หรือดิจิตอล แต่ไอซีดิจิตอลจะให้เอาต์พุตเป็นสัญญาณดิจิตอลเสมอ

ไอซีดิจิตอล (Digital IC) อาจแบ่งออกได้เป็น 9 กลุ่ม ตามลักษณะการนำไปใช้งาน ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มอนุกรม 74 (74 Series Legic Famillies)
2. กลุ่มอนุกรม “4000 B” (CMOS series. 4000 B)
3. กลุ่มลอจิกที่โปรแกรมได้ (Programmable Logic)
4. กลุ่มไมโครโพรเซสเซอร์ (Microprocessor & Support IC)
5. กลุ่มประมวลสัญญาณ (Digitalsignal Processing)
6. กลุ่มหน่วยความจำ (Memory IC_s & Memory Cards)
7. กลุ่มวงจรขับ (Driver IC_s & Linear Drivers)
8. กลุ่มวงจรอินเตอร์เฟซ (Interface & Delay Line & Data bus Isolator & SCSI Interface)
9. กลุ่มวงจรนับและตัวตั้งเวลา (Timers & Counters)

รายละเอียดและขนาดของไอซดิจิตอล แต่ละกลุ่มนั้นจะมีความแตกต่างกันทั้งเบอร์ของไอซี ลักษณะการจัดวางขา และคุณลักษณะทางอินพุตและเอาต์พุต รวมทั้งลักษณะการนำไปใช้งานที่แตกต่างกัน ซึ่งจะอธิบายขอบเขตและความหมายของไอซีดิจิตอลเหล่านี้ในโอกาสต่อไป

1.2 ลักษณะภายนอกของไอซีดิจิตอล

ลักษณะภายนอกของวงจรรวมทั้งชนิดทีทีแอลและซีมอส จะบรรจุลงในตัวถังพลาสติก เรียกว่า DIP (Dual In Line Package) ดังแสดงในรูปที่ 1.1 (ก), (ข) ซึ่งมีทั้งชนิด 14 ขา และ 16 ขา โดยขาที่ 1 จะอยู่ใกล้กับตำแหน่งจุด (Dot) หรือช่อง (Notch) ดังแสดงในรูปที่ 1.1

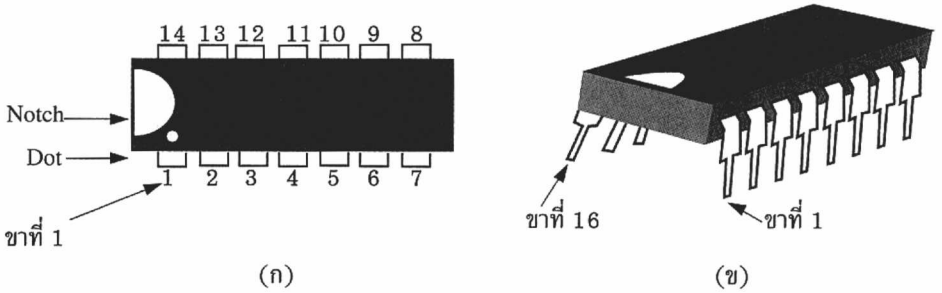

รูปที่ 1.1 *ตัวถังไอซี แบบ DIP และการกำหนดขาของไอซี*

ด้านบนของตัวไอซี จะเห็นตัวอักษรและสัญลักษณ์บริษัทผู้ผลิตอย่างชัดเจน ตัวอักษรเหล่านี้จะบอกถึงเบอร์ของไอซี ดังกล่าวและบอกถึงชื่อบริษัทผู้ผลิต ลักษณะของตัวถังที่ได้ทำการบรรจุ ตัวอย่างแสดงในรูป 1.2 รหัสของบริษัทผู้ผลิตคืออักษร 2 ตัวแรก เช่น DM คือชื่อบริษัท National Semiconductor Corporation (บางครั้งจะใช้อักษรย่อว่า NS) สำหรับตัวเลขตรงกลาง คือ 7408 หมายถึงฟังก์ชันของวงจรรวมนี้คือเบอร์ 7408 เป็น 2 อินพุตแอนด์เกต และตัวอักษรตัวสุดท้ายคือ N คือรหัสของบริษัทผู้ผลิตกำหนดว่าเป็นตัวถังแบบ (DIP) เป็นต้น หรือในรูปที่ 1.2 แสดง ไอซี เบอร์ 74LS08 ตัวอักษรตัวหน้าคือ F แสดงชื่อบริษัทผู้ผลิตคือ Fairchild Camera and Instrument Corporation ตัวอักษรตัวกลางคือ LS เป็นตัวอักษรย่อแทนคำว่า “Low Power Schottky” เป็นชนิดของวงจรรวมทีทีแอลชนิดหนึ่ง และ 7408 คือเบอร์ของวงจรรวมนี้เป็น 2 อินพุตแอนด์เกต ตัวอักษร P จะบอกถึงตัวถังบรรจุแบบพลาสติก DIP และรหัสอักษร C ตัวสุดท้ายเป็นย่านพิกัดอุณหภูมิ (C = 0 ถึง +70° C)

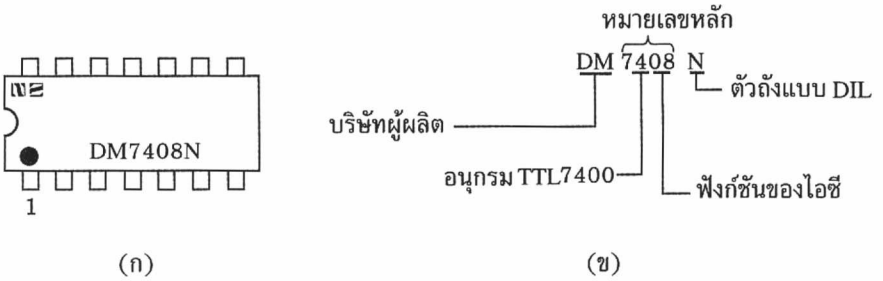

รูป 1.2 *ไอซีของ National Semiconductor Corporation (Tokheim : 1990)*

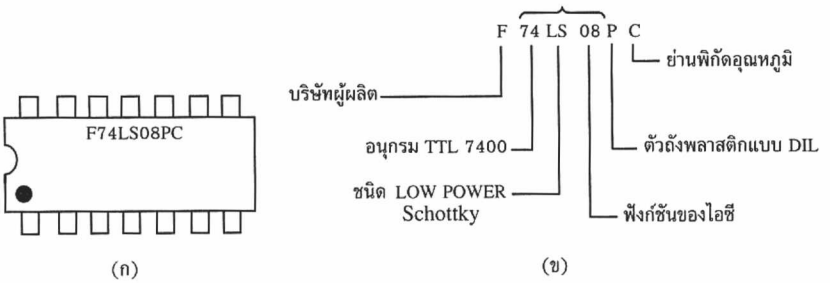

รูป 1.3 *ไอซีของ Fairchild digital IC (Tokheim : 1990)*

สำหรับตัวอักษรที่บอกชนิดของวงจรรวมทั้งชนิดทีทีแอลและชนิดซีมอส มีหลายแบบ เนื่องจากโครงสร้างภายในที่แตกต่างกันดังต่อไปนี้

ALS	=	Advanced Low-power Schottky TTL logic
C	=	CMOS logic
H	=	High-speed TTL logic
HC	=	High-speed CMOS logic
HCT	=	High-speed CMOS logic with TTL input
L	=	Low-power TTL logic
LS	=	Low-power Schottky TTL logic
S	=	Schottky TTL logic

เนื่องจากข้อเสียของไอซีทีทีแอลที่กินกำลังไฟฟ้าสูง ทำให้บริษัทผู้ผลิตได้พัฒนาลอจิกเกตที่มีโครงสร้างใหม่ ใช้มอสเฟตแทนทรานซิสเตอร์ ในปี ค.ศ. 1960 จึงเรียกชื่อว่า CMOS (ย่อมาจากคำว่า Complementary Metal Oxide Semiconductor) บริษัทผู้ผลิตได้ผลิตออกมา ในอนุกรมหมายเลข 4000 แล้วต่อมาได้ผลิตออกมาอีกหลายรุ่นในอนุกรมหมายเลข 74C00 และหมายเลข

74HC00 ลอจิกเกตชนิดซีมอสที่เป็นที่นิยมใช้คือในอนุกรมหมายเลข 4000 ตัวอย่างเช่น เบอร์ CD4081BE ดังรูปที่ 1.4 (ก) เป็นแอนด์เกต 2 อินพุต ผลิตจากบริษัท RCA ใช้รหัสย่อว่า CD และตัวเลข 40 แสดงว่าเป็นลอจิกเกตชนิดซีมอส ตัวเลข 81 คือฟังก์ชันของแอนด์เกต และตัวอักษร B คือรุ่นที่สอง (รุ่นแรกคือ 4081A) รุ่น B นี้เรียกว่า "Buffered version" เป็นรุ่นที่จ่ายกระแสเอาต์พุตได้สูงกว่ารุ่น A และมีการป้องกันไฟฟ้าสถิต ตัวอักษร E คือรหัสของบริษัท RCA ที่ระบุว่าเป็นตัวถังพลาสติกแบบ DIP ในรูปที่ 1.4 (ค) เป็นการจัดวางขาของแอนด์เกตเบอร์ 4081 มี 4 เกตในทั้งหมด แหล่งจ่ายไฟใช้ขั้ว V_{DD} (ขา 14) และ V_{SS} (ขา 7) ปกติ V_{DD} จะรับไฟบวกได้ตั้งแต่ +3 V_{dc} ถึง + 18 V_{dc} และขา V_{SS} ต่อกับจุดดิน (GND)

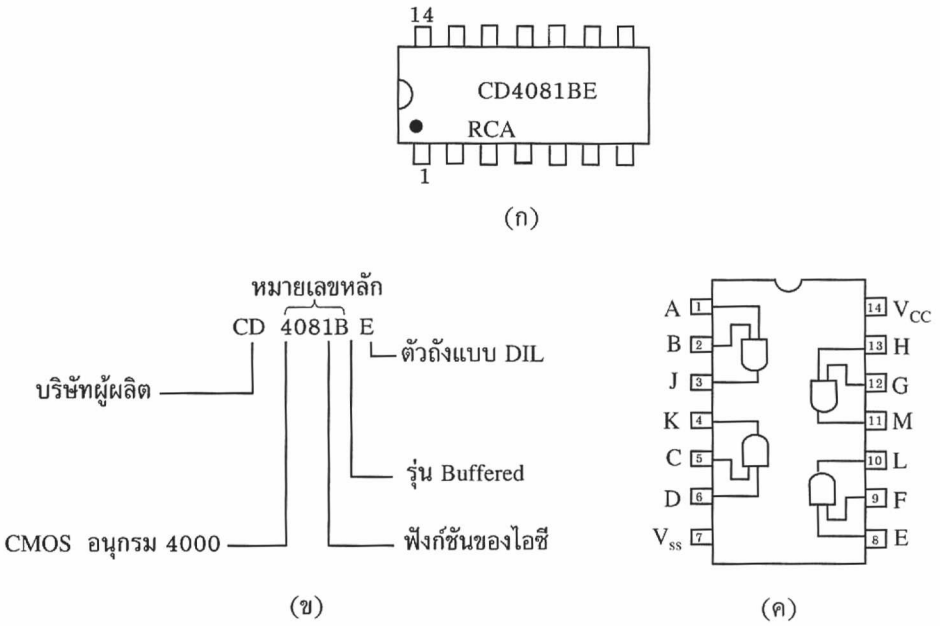

รูป 1.4 *ไอซีของบริษัท RCA และรหัสของเบอร์ชนิดซีมอส และการจัดวางขาวงจรรวม เบอร์ 4081B CMOS logic (Tokheim : 1990)*

1.3 คุณลักษณะทางอินพุต และเอาต์พุตของไอซีดิจิตอล

สำหรับระดับแรงดันอินพุต และเอาต์พุต ของไอซีดิจิตอล จะแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มคือ 1. กลุ่ม TTL 2. กลุ่ม CMOS 74C00 และ 4000 3. กลุ่ม 74HC00 (CMOS) 4. กลุ่ม CMOS 74HCT00 ซึ่งแสดงในรูปที่ 1.5 และ 1.6

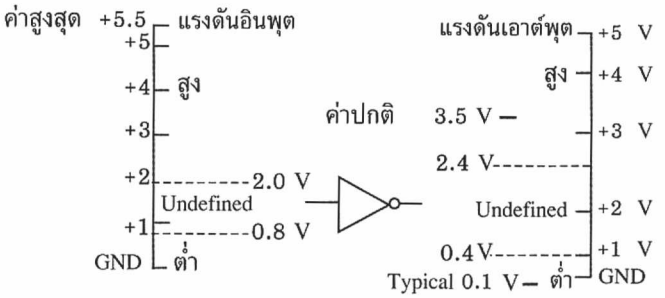

รูปที่ 1.5 *ระดับแรงดันลอจิกอินพุตและเอาต์พุตของวงจรรวมชนิดทีทีแอล (TTL)*

จากรูป 1.5 จะพบว่าไอซีทีทีแอลยอมรับระดับแรงดันลอจิกอินพุตที่เป็นลอจิก “1” ตั้งแต่ +2.0 V จนถึง +5.5 V และลอจิก “0” ตั้งแต่ +0.8 จนถึง 0 V สำหรับระดับแรงดันลอจิกเอาต์พุตของไอซีทีทีแอลในสภาวะลอจิก “1” แรงดันเอาต์พุตจะมีค่าอยู่ระหว่าง +2.4 V ถึง +5 V โดยมีค่าปกติประมาณ +3.5 V และแรงดันเอาต์พุตในสภาวะลอจิก “0” จะมีค่าระหว่าง +0.4 V ถึง 0 V โดยค่าปกติประมาณ +0.1 V

สำหรับไอซีตระกูลซีมอสมีหลายอนุกรม เช่น อนุกรม 4000 และ 74C00 ดังแสดงในรูป 1.6 (ก) จะมีระดับแรงดันลอจิกอินพุตและเอาต์พุตแตกต่างจากพวกทีทีแอล กล่าวคือ ระดับแรงดันลอจิกอินพุตของซีมอส (4000 และ 74C00) ในสภาวะ “1” จะมีค่าตั้งแต่ +7 V จนถึง +10 V และระดับแรงดันอินพุตในสภาวะ “0” จะมีค่าตั้งแต่ +3 V จนถึง 0 V ในขณะที่ระดับแรงดันของลอจิกเอาต์พุตที่ลอจิก “1” มีแรงดันตั้งแต่ +9.95 V ถึง +10 V และระดับแรงดันเอาต์พุตที่ลอจิก “0” มีค่าตั้งแต่ 0.05 V ถึง 0 V เป็นต้น

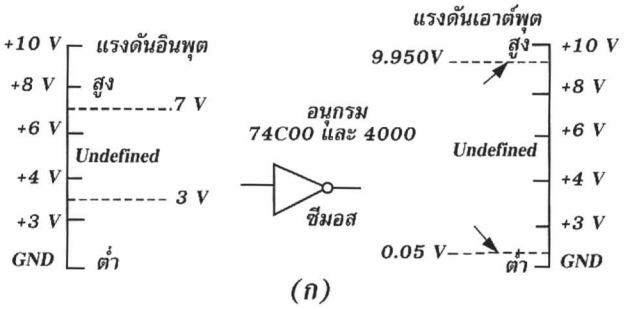

รูป 1.6 *แสดงระดับแรงดันลอจิก “1” และ “0” ของไอซีซีมอสอนุกรมต่าง ๆ เช่น 4000, 74C00, 74HC00 และ 74HCT00*

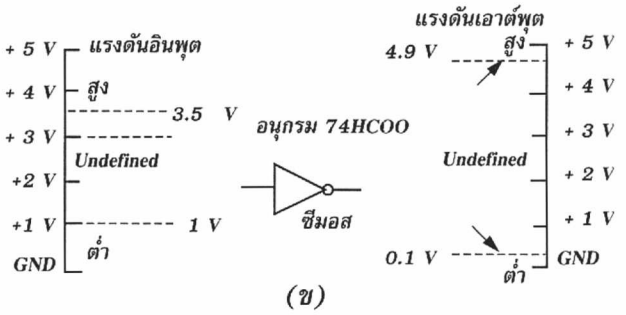

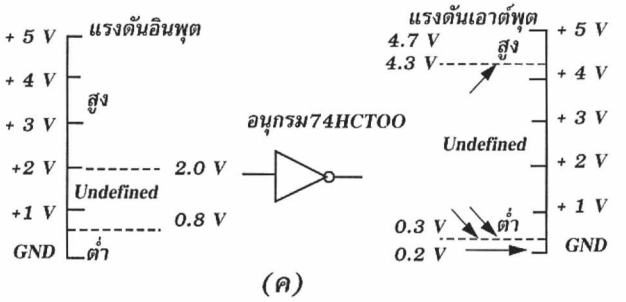

รูป 1.6 *(ต่อ) แสดงระดับแรงดันลอจิก "1" และ "0" ของไอซีซีมอสอนุกรมต่าง ๆ เช่น 4000, 74000, 74HC00 และ 74HCT00*

สำหรับไอซีซีมอสในอนุกรม 74HC00 ในรูป 1.6 (ข) เป็นชนิดที่ใช้กับแรงดัน แหล่งจ่ายไฟฟ้าต่ำ (+2 V ถึง +6 V) ระดับแรงดันลอจิกอินพุตของซีมอสอนุกรม 74HC00 เมื่อเป็นลอจิก "1" มีค่าระหว่าง +3.5 V จนถึง +5 V และระดับแรงดันอินพุตเมื่อเป็นลอจิก "0" มีค่าระหว่าง +1 V จนถึง 0 V แต่ระดับแรงดันลอจิกเอาต์พุตเมื่อมีสภาวะลอจิก "1" จะมีแรงดันอยู่ระหว่าง +4.9 V ถึง 5 V และระดับแรงดันในสภาวะ "0" จะมีค่าอยู่ระหว่าง 0.1 V ถึง 0 V

ไอซีซีมอสอีกอนุกรมหนึ่งคือ อนุกรม 74HCT00 เป็นวงจรรวมที่ออกแบบมาให้เชื่อมต่อกับไอซีทีทีแอลได้โดยตรง เนื่องจากใช้แหล่งจ่ายไฟฟ้าขนาด (+5 V, 0 V) เหมือนพวกทีทีแอล จากรูป 1.6 (ค) จะเห็นว่าระดับแรงดันลอจิกอินพุตของ 74HCT00 จะเท่ากับวงจรรวมทีทีแอล กล่าวคือ ที่ลอจิก "1" มีค่าแรงดันตั้งแต่ +2 V ถึง +5 V และที่ลอจิก "0" มีค่าแรงดันตั้งแต่ 0.8 V ถึง 0 V แต่ระดับแรงดันเอาต์พุตที่ลอจิก "0" และ "1" ต่างกัน คือที่ลอจิก "1" จะมีระดับแรงดัน +4.3 V ถึง +5 V (ค่าโดยทั่วไปคือ 4.7 V) และที่ลอจิก "0" จะมีค่าแรงดันตั้งแต่ 0.3 V ถึง 0 V (ค่าโดยทั่วไป 0.2 V)

1.4 เวลาประวิงการแพร่กระจาย (Propagation Delay Time)

เวลาประวิงการแพร่กระจาย หรืออาจเรียกย่อ ๆ ว่าเวลาในการทำงาน สำหรับไอซีดิจิตอล เวลาประวิงในการทำงานนั้น คิดจากช่วงเวลาที่สัญญาณอินพุตเข้ามาจนกระทั่งช่วงสัญญาณเอาต์พุตแสดงผลทั้งทางด้านสภาวะลอจิก "1" (t_{PHL}) และทางด้านสภาวะลอจิก "0" (t_{PLH}) ตัวอย่างในรูป 1.7 (ก) เป็นรูปคลื่นลอจิกอินพุตและเอาต์พุตของอินเวอร์เตอร์เกต

จะเห็นว่าค่า $t_{PHL} \cong 7$ nS และ $t_{PLH} \cong 12$ nS ค่าเวลาประวิงการทำงาน (Propagation Delay Time) คือ $(t_{PHL} + t_{PLH}) / 2 \cong (7 \text{ nS} + 12 \text{ nS}) / 2 \cong 10$ nS เป็นต้น

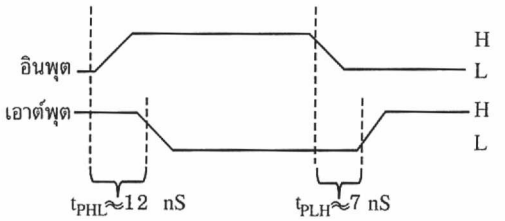

(ก)

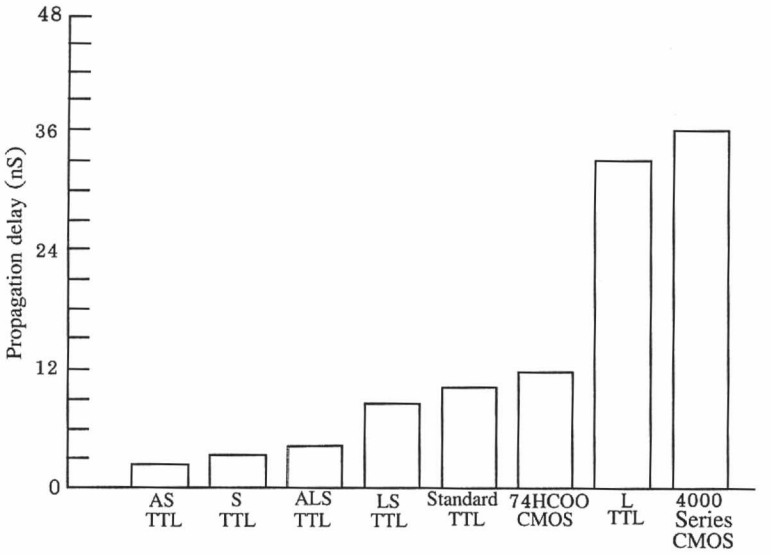

(ข)

รูปที่ 1.7 *แสดงเวลาประวิงการแพร่กระจายของไอซีดิจิตอลตระกูลต่าง ๆ เปรียบเทียบกัน*

เมื่อพิจารณากราฟรูป 1.7 (ข) จะพบว่าเวลาประวิงในการทำงานของไอซีดิจิตอลตระกูลทีทีแอลจะทำงานเร็วที่สุด ยกเว้น Low power-TTL และไอซีตระกูลซีมอสอนุกรม 74HC00 จะทำงานเร็วที่สุด จากกราฟรูป 1.7 (ข) สรุปได้ดังตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1.1 *เปรียบเทียบค่าเวลาประวิงการแพร่กระจายของไอซีชนิดทีทีแอลและซีมอส*

Family		Propagation delay time (nS)	Power dissipation (mW)
TTL	AS	2	20
	S	3	20
	ALS	4	2
	LS	8	2
	Standard	10	10
	L	30-32	1
CMOS	74HC00	12	0.01
	4000	36	0.01

1.5 การนำไปใช้งานของไอซีดิจิตอล กลุ่มอนุกรม 74 และอนุกรม 4000

ไอซีดิจิตอลกลุ่ม 74 และ 4000 นี้ มีทั้งชนิด TTL และ CMOS รวมกันแล้วมากกว่า 1,800 เบอร์ มีหลายฟังก์ชันและแบ่งออกเป็นหลายกลุ่ม ตัวอย่างเช่น

1) กลุ่มลอจิกเกต (Gates) ประกอบไปด้วย เกตแบบ แอนด์ ออร์ นอร์ แนนด์ และน๊อตเกต เป็นต้น

2) กลุ่มชมิตต์ทริกเกอร์ (Schmitt trigger) เช่น เบอร์ 74x13, 74x14 และ 74x132 เป็นต้น สำหรับ ชนิด TTL และเบอร์ 4093B, 4106B, 40106B สำหรับชนิด CMOS เป็นต้น

3) กลุ่ม Line/Bus/trans sceivers กลุ่มนี้เป็นพวกลอจิก 3 สถานะ และพวกบัฟเฟอร์ เช่น เบอร์ 74x128, 74x240, 4049 และ 4050 เป็นต้น

4) กลุ่ม Flip-Flop/Monostable/Latch กลุ่มนี้เป็นพวกฟลิปฟลอบชนิดต่าง ๆ เช่น D, T, JK และ RS ใช้ในวงจรควบคุมและกำเนิดพัลส์ รวมทั้งโมโนสเตเบิล เช่น เบอร์ 74x74, 74x75, 74x76, 74x107 และ 74x121 สำหรับชนิด TTL และเบอร์ 4013B, 4027B, 4043B และ 4099B สำหรับชนิด CMOS เป็นต้น

5) กลุ่ม Arithmetic Function กลุ่มนี้คือ ไอซีดิจิตอลที่ทำหน้าที่วงจรบวก-ลบ เลขฐานสอง ขนาด 1 บิต ถึง 8 บิต วงจรเปรียบเทียบทางดิจิตอล (Digital Comparators) เป็นต้น เช่น เบอร์ 74x83, 74x85, 74x183 สำหรับชนิด TTL และเบอร์ 4008B, 4032B, 4585B สำหรับชนิด CMOS เป็นต้น

6) กลุ่ม Counter กลุ่มนี้คือ ไอซีดิจิตอลที่ทำหน้าที่เป็นวงจรนับแบบต่าง ๆ เช่นวงจรนับเลขฐานสองขนาด 4/8 บิต วงจรนับรหัส BCD เลขฐานสิบ เป็นต้น เช่น ชนิด TTL เบอร์ 74x90, 74x92 และ 74x93 และชนิด CMOS เบอร์ 4017B, 4160B, 4161B และ 4569B เป็นต้น

7) กลุ่ม Shift Registers กลุ่มนี้ทำหน้าที่เป็นหน่วยความจำชั่วคราวและตัวเลื่อนข้อมูลช่วยในการเก็บข้อมูลดิจิตอล ก่อนรับ - ส่ง ข้อมูลระหว่างอุปกรณ์ดิจิตอลต่อดิจิตอล เช่น ชนิด TTL เบอร์ 74x95, 74x96, 74x165, 74x295 และชนิด CMOS เบอร์ 4006B, 4014B, 4094B, 4194B เป็นต้น

8) กลุ่ม Enconder/Decoder/Driver/Multiplexers/De_Multiplexers ไอซีดิจิตอลกลุ่มนี้ทำงานในหน้าที่ เข้ารหัส - ถอดรหัส ดิจิตอลและการขับตัวแสดงผลเลข 7 ส่วน รวมทั้งทำหน้าที่เป็นมัลติเพลกซ์ และดีมัลติเพลกซ์ เช่น ชนิด TTL เบอร์ 74x47, 74x48, 74x42, 74x138, 74x139, 74x251 และ 74x253 และชนิด CMOS เช่นเบอร์ 4558B, 4555B, 4543B, 4544B และ 4028B เป็นต้น

สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ ในการเลือกใช้ ไอซีดิจิตอล กลุ่มอนุกรม 74 นั้นยังมีการแบ่งตามตระกูลลอจิก อีก 7-8 ตระกูล เช่น ตระกูลมาตรฐาน (STD) ตระกูล LS ตระกูล ALS, HCT, ACT, FAST และ AC เป็นต้น ในบริษัทผู้ผลิตแต่ละแห่งอาจไม่ผลิตเบอร์เดียวกันทุกตระกูล เช่น ไอซีเบอร์ 74x13 ของบริษัทเนชั่นแนล เซมิคอนดักเตอร์ จะผลิตเพียง 3 ตระกูลเท่านั้น คือ 7413, 74LS13 และ 74F13 เป็นต้น สำหรับชื่อฟังก์ชันของไอซีอนุกรม 74 จะต้องดูจากคู่มือบริษัทผู้ผลิต จึงจะทราบและเลือกใช้งานได้อย่างถูกต้อง ดังแสดงในภาคผนวก (ก) จากหน้า 625/RS ไอซีดิจิตอลชนิด CMOS อนุกรม 4000 ก็เช่นกัน สามารถดูรายละเอียดอื่น ๆ เพิ่มเติมได้จากภาคผนวก (ข) และในหัวข้อต่อไปจะกล่าวถึงการประยุกต์นำไอซีดิจิตอลไปใช้งานในวงจรอิเล็กทรอนิกส์รูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้รู้แนวทางการนำไปใช้งาน นั่นเอง

1.5.1. วงจรลูกเต๋าอิเล็กทรอนิกส์

1) แผนภาพกรอบแสดงการทำงานของวงจร ลูกเต๋าอิเล็กทรอนิกส์ แสดงในรูปที่ 1.8 ประกอบไปด้วย วงจรกำเนิดสัญญาณพัลส์ วงจรนับ 6 จำนวน 2 วงจร วงจรถอดรหัสและแสดงผล 2 วงจร และ แอล.อี.ดี แสดงผล 2 ชุด เป็นลูกเต๋าลูกที่ 1 และลูกเต๋าลูกที่ 2 เมื่อกดสวิตช์ S_1 วงจร

จะทำงานและเมื่อปล่อยสวิตช์ S_1 จะปรากฏแอล.อี.ดี. ที่ลูกเต๋า 1 และลูกเต๋า 2 แสดงผลสามารถนำไปเล่นเกมส์ต่าง ๆ ได้สะดวกกว่าการใช้ลูกเต๋าพลาสติกจำนวน 2 ลูก ที่ใช้กันอยู่ทั่วไป

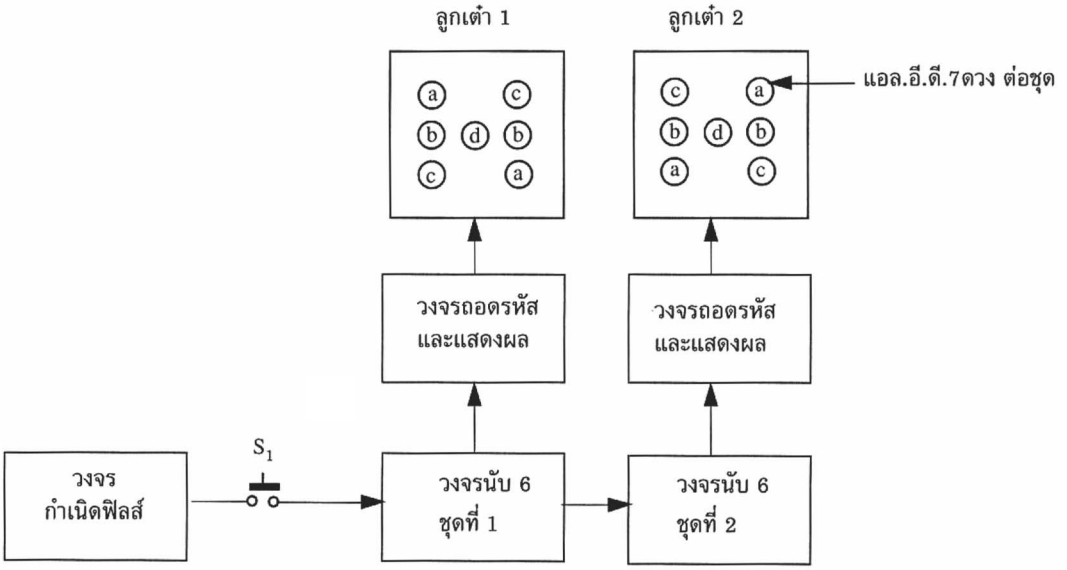

รูปที่ 1.8 *แผนภาพกรอบแสดงวงจรลูกเต๋าอิเล็กทรอนิกส์*

2) **วงจรและการทำงานของวงจร** ลักษณะของวงจรลูกเต๋าอิเล็กทรอนิกส์ แสดงในรูปที่ 1.9

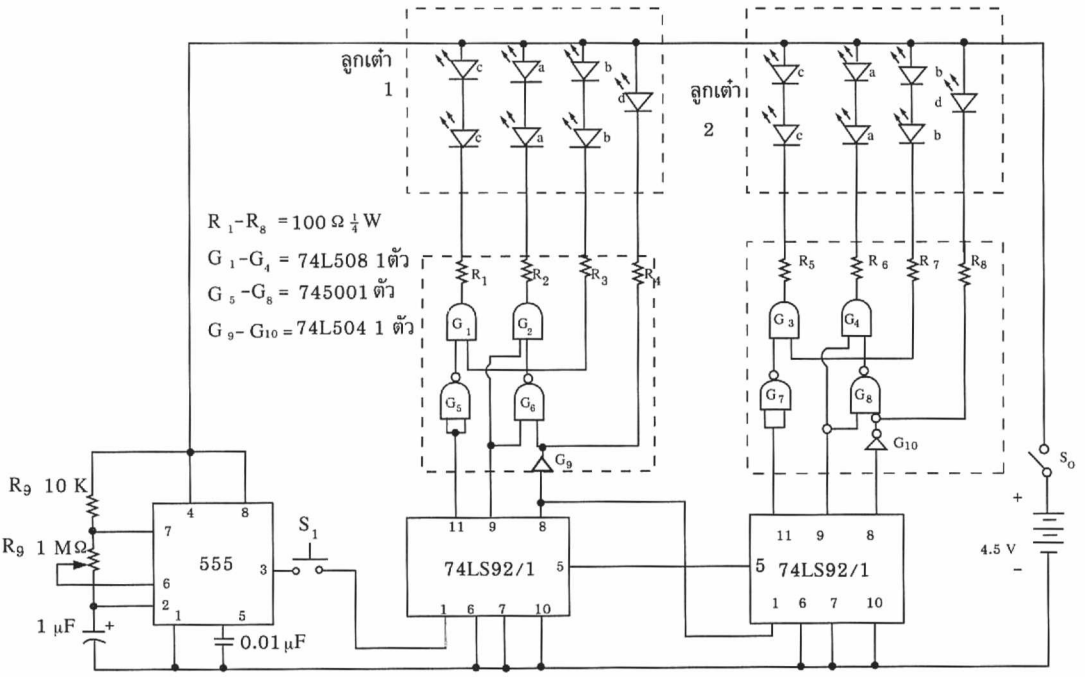

รูปที่ 1.9 *แสดงวงจรที่สมบูรณ์ของลูกเต๋าอิเล็กทรอนิกส์*

จากวงจรรูปที่ 1.9 ใช้ไอซี เบอร์ 555 ทำหน้าที่เป็นวงจรกำเนิดสัญญาณพัลส์ ซึ่งให้ปรับความถี่ของวงจรโดยการปรับ R_{10} ให้ได้ความถี่ตามต้องการ สวิตช์ S_O ทำหน้าที่ควบคุมปิด-เปิดแหล่งจ่ายไฟเลี้ยววงจรนี้ โดยใช้แบตเตอรี่ขนาด AA 1.5 V จำนวน 3 ก้อนต่ออนุกรมกัน สำหรับสวิตช์ S_1 เป็นแบบกดติด-ปล่อยดับเมื่อกดจะเกิดไฟวิ่งที่ลูกเต๋า 1 และลูกเต๋า 2 เมื่อปล่อย S_1 ไฟจะติดค้าง แสดงผลเป็นลักษณะของลูกเต๋าที่มีค่า 1-6

วงจรนับ 6 มี 2 ชุด ใช้ไอซีดิจิตอล เบอร์ 74LS92 และต่อวงจรให้นับ 6 ไอซี ตัวที่ 1 (74LS92/1) รับสัญญาณพัลส์จาก ไอซีเบอร์ 555 เพื่อทำการนับ 6 และส่งเอาต์พุตเป็นสัญญาณให้วงจรนับ 6 ชุดที่ 2 ด้วยไอซี ตัวที่ 2 (74LS92/2) โดยความถี่การนับของไอซี ตัวที่ 2 จะต่ำกว่าความถี่ของไอซีตัวแรก 6 เท่า (ถ้าความถี่อินพุตของไอซีตัวแรกเท่ากับ 60 Hz ความถี่อินพุตของไอซี ตัวที่ 2 จะเท่ากับ 10 Hz)

วงจรถอดรหัสและแสดงผลจะมี 2 ชุด สำหรับวงจรนับ 6 ทั้ง 2 วงจร แต่ละวงจรจะเหมือนกันคือ ใช้เกตแอนด์ 2 ตัว เกตแนนด์ 2 ตัว และน็อตเกตอีก 1 ตัว วงจรนี้จะถอดรหัสการนับที่ได้มาจากเอาต์พุตขาที่ 11, 9, 8 ของไอซี เบอร์ 74LS92 และไปขับแอล.ซี.ดี. จำนวน 7 ดวงต่อลูกเต๋า 1 ตัว โดยตำแหน่ง ของ แอล.ซี.ดี. ระบุด้วยตัวอักษร a, b, c และ d คือมีแอล.ซี.ดี

ตัว a, b และ c อย่างละ 2 ดวงต่อลูกเต๋า 1 ตัว และตัว d มี 1 ดวงต่อลูกเต๋า 1 ตัว ตำแหน่งของมันแสดงในรูปที่ 1.8

สำหรับลอจิกเกตชนิดแอนด์ในวงจรคือ G_1, G_2, G_3, G_4 ใช้ไอซีดิจิตอล เบอร์ 74LS08 1 ตัว และเกตแนนด์ในวงจรคือ G_5, G_6, G_7, G_8 ใช้ไอซีดิจิตอล เบอร์ 74LS00 1 ตัว และน็อตเกตในวงจรคือ G_9, G_{10} ใช้ไอซีดิจิตอล เบอร์ 74LS04 1 ตัว

3) รายการอุปกรณ์

1. ไอซีพร้อมซ็อคเก็ต

เบอร์ 74LS00	จำนวน	1 ตัว
เบอร์ 74LS08	จำนวน	1 ตัว
เบอร์ 74LS04	จำนวน	1 ตัว
เบอร์ 74LS92	จำนวน	2 ตัว
เบอร์ LM555	จำนวน	1 ตัว

2. ตัวต้านทาน $\frac{1}{4}$ W 5% ค่า 100 Ω	จำนวน	8 ตัว และ 10 k จำนวน 1 ตัว
3. ตัวเก็บประจุ 1 μF 16 V แบบมีขั้ว	จำนวน	1 ตัว และ 0.01 μF จำนวน 1 ตัว
4. โวลลุ่มเกือกม้า 10 MΩ	จำนวน	1 ตัว
5. ถ่าน AA 1.5 V	จำนวน	3 ก้อน พร้อมรังถ่าน
6. สวิตซ์ท็อกเกิล ON-OFF 125 V 3 A	จำนวน	1 ตัว
7. สวิตซ์กดติด-ปล่อยดับ	จำนวน	1 ตัว
8. แอล.อี.ดี. สีแดง	จำนวน	14 ดวง

4) รายละเอียดของอุปกรณ์

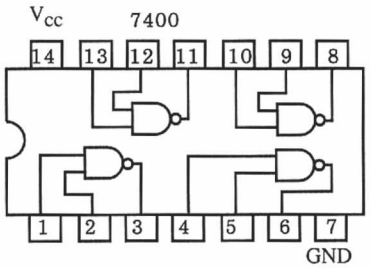

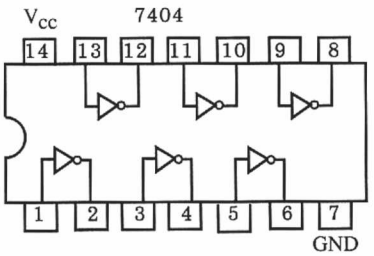

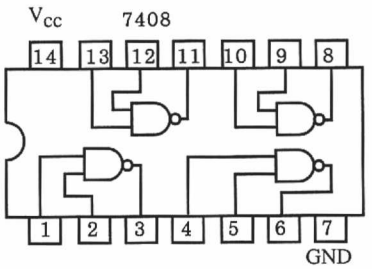

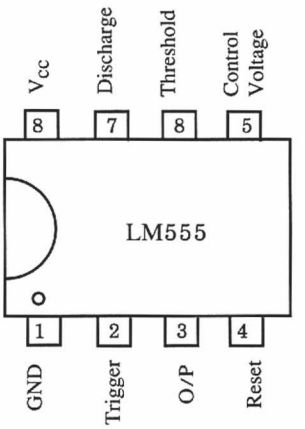

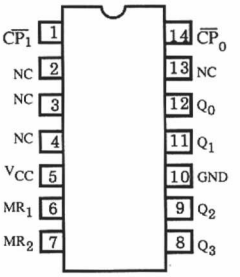

74LS92

รูปที่ 10

1.5.2. วงจรไฟวิ่ง 2 สี

1) ลักษณะของวงจร วงจรไฟวิ่ง 2 สี จะใช้ แอล.อี.ดี. แบบ 2 สี (Bi-colour LEDS) จำนวน 10 ตัว เลือกสีแดง-เขียว โดยใช้ไอซีดิจิตอลแบบซีมอส เบอร์ 4017 จำนวน 1 ตัว เป็นวงจรนับ และต่ออินพุตของ 4017 รับสัญญาณพัลส์จากไอซี เบอร์ 555 ดังรูปที่ 1.11

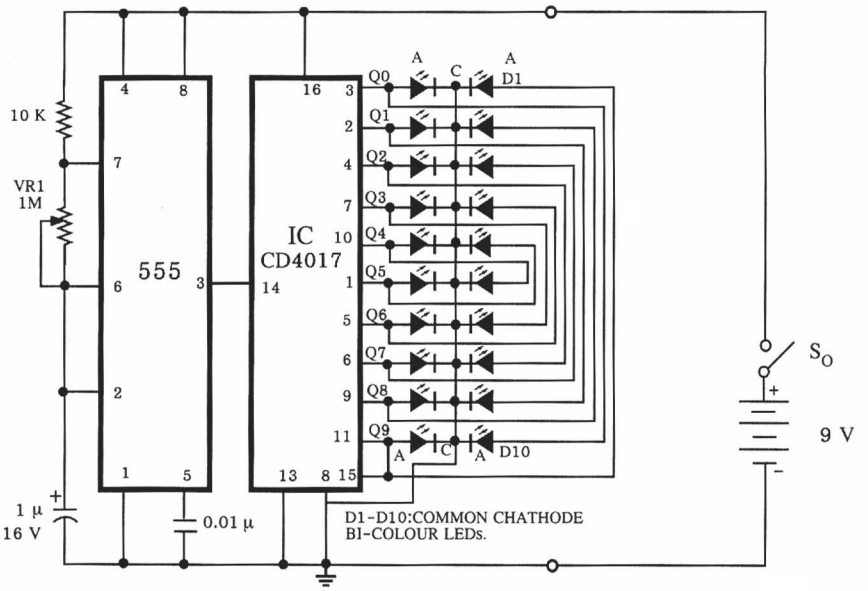

รูปที่ 1.11 *แสดงวงจรไฟวิ่ง 2 สี*

2) **การทำงานของวงจร** ไอซี เบอร์ 555 ทำหน้าที่สร้างสัญญาณพัลส์ความถี่ต่ำ โดยปรับความถี่ที่ต้องการที่ VR_1 สัญญาณพัลส์เอาต์พุตของไอซี เบอร์ 555 ต่อออกที่ขา 3 และต่อเข้าขา 14 ของไอซีดิจิตอล เบอร์ CD4017 ซึ่งเป็นวงจรนับสิบ (0-9) หรือชื่อว่า Decade Counter เอาต์พุตของ CD4017 มี 10 เอาต์พุต คือขา Q0 - Q9 โดยต่อเอาต์พุตดังกล่าวเข้ากับ แอล.อี.ดี. แบบ 2 สี ดังรูปที่ 1.11 ขา 15 ของไอซีดิจิตอล เบอร์ CD4017 คือขารีเซ็ต (RST) ขา 15 นี้จะรับสัญญาณลอจิกมาจาก Q9 ดังนั้น เมื่อเอาต์พุต Q0 - Q9 ทำงาน จะมีสัญญาณเริ่มต้นมาบังคับให้ไอซีนี้นับวนกลับไปที่ตำแหน่ง Q0 ใหม่ และทำงานอย่างนี้ตลอดเวลาที่จ่ายไฟเลี้ยงให้กับวงจร

สำหรับความถี่ของการแสดงผลของวงจรไฟวิ่ง 2 สี ปรับให้เร็วหรือช้าได้ที่ VR1 และลำดับการแสดงผลจะเป็นดังนี้

ลำดับที่	สีแดง	สีเขียว
1	1	10
2	2	9
3	3	8
4	4	7

ลำดับที่	สีแดง	สีเขียว
5	5	6
6	6	5
7	7	4
8	8	3
9	9	2
10	10	1

เมื่อแอล.อี.ดี. สีแดงดวงที่ 1 ต้องไล่เรียงไปจนถึงความถี่ 10 จะวนกลับมาที่ลำดับที่ 1 อีกครั้งจนกว่าจะปิดสวิตซ์ไฟเลี้ยววงจรไฟวิ่ง 2 สีนี้

3) รายการอุปกรณ์

1. ไอซีพร้อมซ็อคเก็ต
   เบอร์ CD 4017 หรือ MC14017B จำนวน 1 ตัว
   เบอร์ LM 555 จำนวน 1 ตัว
2. แอล.อี.ดี. 2 สี เบอร์ TLSV5100 จำนวน 10 ตัว
3. ตัวต้านทาน $\frac{1}{4}$ W 10 kΩ จำนวน 1 ตัว
4. โวลลุ่ม $\frac{1}{2}$ W 1 MΩ จำนวน 1 ตัว
5. ตัวเก็บประจุมีขั้ว 1 μF 16 V จำนวน 1 ตัว
6. ตัวเก็บประจุ 0.01 μF 16 V จำนวน 1 ตัว
7. แบตเตอรี่แบบ D ขนาด 9 V พร้อมขั้วต่อ จำนวน 1 ชุด

4) รายละเอียดของอุปกรณ์

1. ไอซี เบอร์ CD4017 (MC14017B)

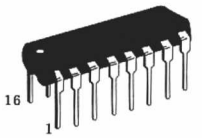

CD4017, MC14017B
ตัวถังแบบ DIP

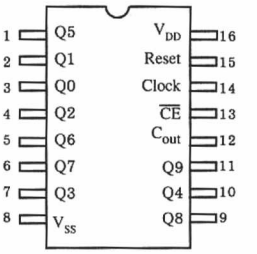

การจัดวางขาของ CD4017,MC14017B

รูปที่ 12

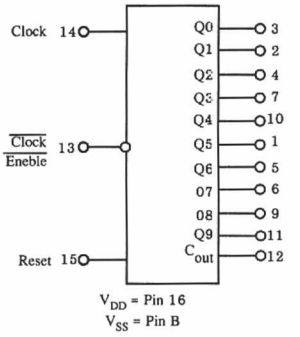

สัญลักษณ์ของ CD4017, MC14017B

วงจรนับสิบ (Decade counter)

รูปที่ 12 *(ต่อ)*

2. แอล.อี.ดี. 2 สี (Bi-Colour LED) เบอร์ TLSV5100

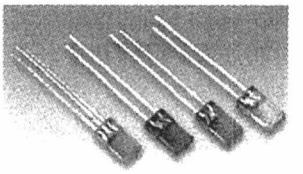

H = 9.5, W = 5.0, D = 2.5

Lead Pitch 2.54 (1.27 spacing TLSV5100) Leads 25 x 0.5 sq

Cathode indetified by shorter leads (centre pin common cathode, TLSV5100)

	View	Lum Intensity (mcd) @ I_F = 10mA		I_F (mA)	PIV	
Colour	Angle	min.	typ.	max.	max.	Mftrs. List No
Tinted Top Diffused Lens						
Red	100°	1.0	2.0	30	6	TLSH5101
Green	100°	1.0	2.0	30	6	TLSG5101
Yellow	100°	1.0	2.0	30	6	TLSY5101
Bi-Colour						
HE Red/Green	100°	1.0	2.0	30	6	TLSV5101

รูปที่ 13

1.5.3 วงจรควบคุมไฟเวที 500 วัตต์ 5 ช่อง

1) ลักษณะของวงจร วงจรควบคุมไฟเวที 5 ช่อง สามารถควบคุมไฟแสงสว่าง 220 V 100 W ได้จำนวน 5 ช่องเอาต์พุต ให้กระพริบได้ตามความถี่ที่ต้องการใช้ในการติดตั้งบนเวที หรือสปอตไลต์สำหรับงานเต้นรำต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพสูง สร้างได้ง่ายและมีราคาถูก แสดงในรูปที่ 1.14

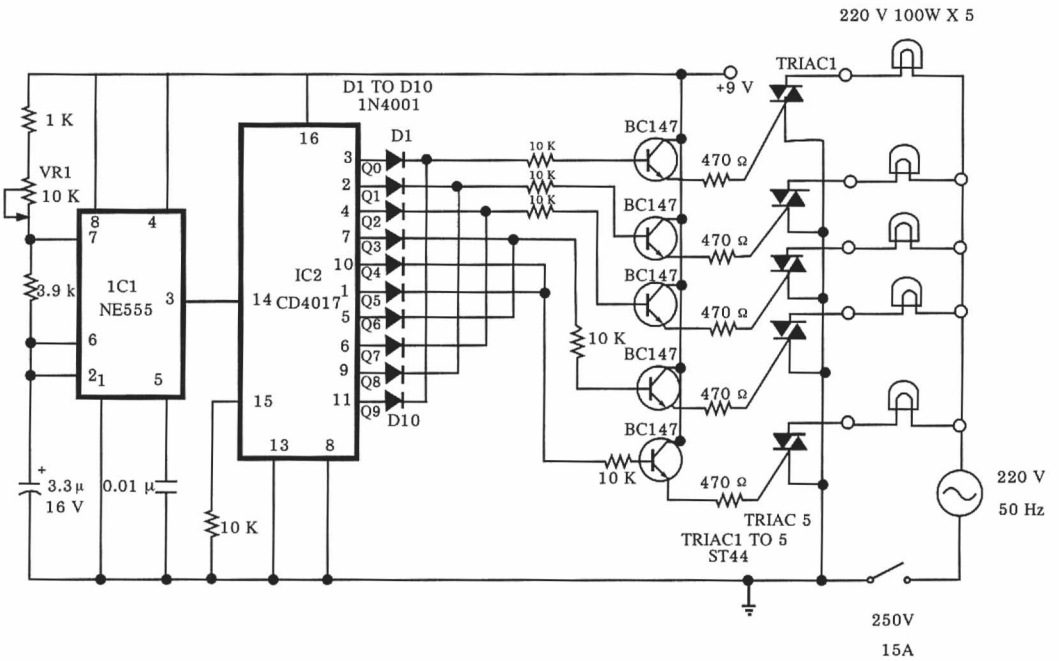

รูปที่ 1.14 *วงจรควบคุมไฟเวที 500 วัตต์ 5 ช่อง*

2) การทำงานของวงจร วงจรควบคุมไฟเวที 500 วัตต์ 5 ช่องนี้แบ่งออกเป็น 2 ภาค คือ ภาควงจรควบคุม และภาควงจรกำลัง

ภาควงจรควบคุม ในรูปที่ 1.14 ใช้ไอซีดิจิตอลชนิดซีมอสเบอร์ CD4017 ทำหน้าที่เป็นวงจรนับสิบ โดยรับสัญญาณพัลส์อินพุตมาจากไอซี เบอร์ 555 ซึ่งปรับความถี่ของไฟเวทีให้การรับ เร็ว-ช้าได้ โดยการปรับค่าโวลลุ่ม VR_1 = 10 k เอาต์พุต Q0-Q10 ของไอซี CD4017 (IC2) จะต่อ Q0 และ Q9 ผ่านไดโอด D1 และ D10 ที่ทำงานเป็นแอนด์เกต เพื่อต่อเอาต์พุตของไดโอดทั้งสองไปขับเบสของทรานซิสเตอร์ BC147 ตัวที่ 1 ทรานซิสเตอร์ BC147 นี้จะเป็นตัวจ่ายกระแส

เกตของไทรแอก 1 (TRIAC1) ในทำนองเดียวกัน Q1 และ Q8 ต่อ คู่กัน Q2 และ Q7, Q3 และ Q6, Q4 และ Q5 ต่อร่วมกันเพื่อจ่ายให้เบสของทรานซิสเตอร์ BC147 ตัวที่ 2, 3, 4 และ 5 เพื่อขับเกตไทรแอกตัวที่ 2, 3, 4 และ 5 มีลักษณะการทำงานเหมือนไทรแอก 1

สำหรับไทรแอกตัวที่ 1-5 ต่อขับหลอดไฟฟ้าได้ช่องละ 100 วัตต์เมื่อต่อ 5 ช่องวงจรรวมได้ 500 วัตต์ สามารถนำไปต่อกับสปอตไลต์ สำหรับประดับเวทีได้และควบคุมไฟวิ่งบนเวทีได้อย่างสวยงาม

3) รายการอุปกรณ์

1. ไอซีพร้อมซ็อคเก็ต		
IC 1 เบอร์ NE555	จำนวน	1 ตัว
IC2 เบอร์ CD4017	จำนวน	1 ตัว
2. ไดโอด D1 ถึง D10 เบอร์ 1N4001	จำนวน	10 ตัว
3. ตัวต้านทาน $\frac{1}{2}$ W 10 kΩ	จำนวน	6 ตัว
ตัวต้านทาน $\frac{1}{4}$ W 1 kΩ, 3.9 kΩ	จำนวน	อย่างละ 1 ตัว
ตัวต้านทาน 1 W 470 Ω	จำนวน	5 ตัว
4. ตัวเก็บประจุมีขั้ว 3.3 μF 16 V	จำนวน	1 ตัว
ตัวเก็บประจุ 0.01 μF 16 V	จำนวน	1 ตัว
5. โวลลุ่ม $\frac{1}{2}$ W 10 kΩ	จำนวน	1 ตัว
6. ทรานซิสเตอร์ เบอร์ BC 147	จำนวน	5 ตัว
7. ไทรแอก เบอร์ ST44 หรือเทียบเท่า	จำนวน	5 ตัว
8. หลอดสปอตไลท์สีต่าง ๆ พร้อมขั้ว		
ขนาดไม่เกิน 100 W 220 V	จำนวน	5 ชุด
9. แบตเตอรี่แบบ D ขนาด 9 V พร้อมขั้ว	จำนวน	1 ชุด

1.5.4. วงจรกำเนิดสัญญาณพัลส์

1) ลักษณะของวงจร วงจรกำเนิดสัญญาณพัลส์ (Pulse Generator) สร้างได้หลายแบบและสามารถใช้ไอซีดิจิตอล สร้างได้เช่นกัน โดยใช้ไอซีดิจิตอลในกลุ่มวงจรมัลติไวเบรเตอร์ เช่น ไอซี เบอร์ 74121 เป็นต้น วงจรกำเนิดสัญญาณพัลส์ในรูปที่ 1.15 นี้ สามารถปรับความกว้างพัลส์ (Pulse Width) ได้ 4 ค่าโดยการเลือกที่สวิตช์ S1 ไปยังตำแหน่ง 1, 2, 3 และ 4 กล่าวคือ

เมื่อ S1 อยู่ตำแหน่งที่ 1 จะได้ความกว้างของพัลส์ในย่าน 10 μS - 100 μS

เมื่อ S1 อยู่ตำแหน่งที่ 2 จะได้ความกว้างของพัลส์ในย่าน 100 μS - 1 mS

เมื่อ S1 อยู่ตำแหน่งที่ 3 จะได้ความกว้างของพัลส์ในย่าน 1 mS - 10 mS และเมื่อ S1 อยู่ตำแหน่งที่ 4 จะได้ความกว้างของพัลส์ในย่าน 10 mS - 100 mS ลักษณะของพัลส์เอาต์พุตเป็นพัลส์สี่เหลี่ยม ดังแสดงในรูปที่ 1.15

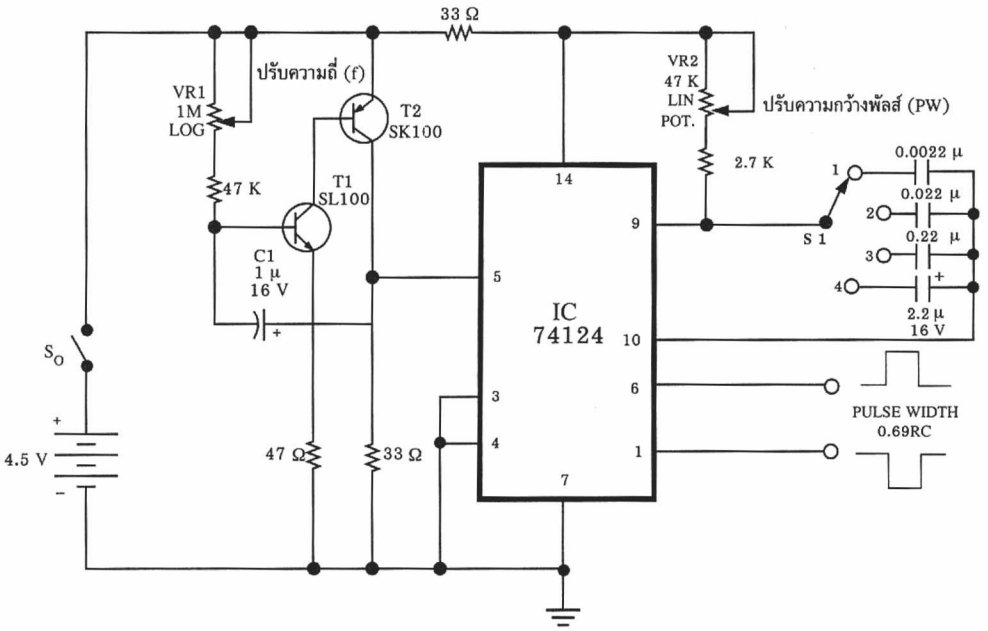

รูปที่ 1.15 *วงจรกำเนิดสัญญาณพัลส์ที่ปรับความกว้างของพัลส์ได้ 4 ขั้น*

2) **การทำงานของวงจร** เมื่อปิดสวิตช์ S0 วงจรจะได้รับไฟเลี้ยวขนาด 4.5 V จากแบตเตอรี่ AA จำนวน 3 ก้อนต่ออนุกรม วงจรทรานซิสเตอร์ T1 เบอร์ SL 100 และ T2 เบอร์ SK 100 ทำหน้าที่เป็นวงจรออสซิลเลเตอร์ผลิตสัญญาณฟันเลื่อย (Saw tooth) ซึ่งปรับความถี่ได้ระหว่าง 1 Hz - 20 Hz โดยปรับค่าความถี่ได้ที่ VR1 เป็นโวลลุ่มค่า 1 MΩ แบบ Log หรือชนิด B เป็นแบบไม่เชิงเส้น สัญญาณฟันเลื่อยจะจ่ายเข้าที่อินพุตขา 5 ของ ไอซีดิจิตอลเบอร์ 74121 ไอซีเบอร์นี้จะทำหน้าที่เป็นวงจรโมโนสเตเบิล คือ สร้างพัลส์เอาต์พุตที่เป็นสี่เหลี่ยม ซึ่งขนาดความกว้างของพัลส์ (PW = Pulse Width) ปรับได้โดยค่า R และ C ซึ่ง R คือ R ที่ต่อขา 9 และ C ที่ต่อขา 9-10 ในวงจรนี้ออกแบบให้เลือกค่า PW ได้ 4 ย่าน ตามสวิตช์เลือก S1 ตำแหน่งที่ 1, 2, 3 และ 4 และในแต่ละย่านสามารถปรับ PW ได้โดยการปรับที่ VR2 เป็นโวลลุ่มค่า 47 kΩ แบบเชิงเส้น (Linear Pot) หรือ ชนิด A เช่น ถ้าเลือก S1 ที่ตำแหน่ง 4 จะได้ย่าน PW ของพัลส์เอาต์พุตที่ขา 6 ในย่าน 10 mS-100 mS โดยปรับค่าที่ต้องการที่โวลลุ่ม VR2 สำหรับเอาต์พุตที่ขา 1 เป็นพัลส์ที่กลับเฟส (Inverse) กับพัลส์ที่ขา 6